Polner Zoltán

A Marosnál

Ülök a parton és a szilvafák
kék holdja száll fölöttem.
Magasra tartja a kukoricás
egy ekéző ló csillag-homlokát
a folyón túli csöndben.

Ülök a parton és a vaddohány
sárga virága lángol.
Lassan körégyülekezik a fény,
a kosfejű hőség, a tág határ
a megcsillámló nyárból.

Az akol üres. A pusztán a nyáj
az árnyékot hőlészi.
Dombéroznak a sötét darazsak
s a suttogó füzek közül a táj
emberi arca néz ki.

Ülök a parton. Szívemnél a fák
moccanatlanul állnak.
Kérlelhetetlen, komor jegenyék,
dűlőket kísérgető, csupa-láng
akácai a tájnak.

Mintha lennének minden ősükig
kiszolgáltatott zsellérek,
sorsukkal megkötni engesztelő
hazát, jövőt. Úgy állnak itt
most körül. Hazaértek.

Testvéri üzenettel a folyón
elúszik vallomásom.
Ringatom én is termő földekét
némán. Öklöm eldobtam, álmodom
s vers tündöklik a számon.

Téglásy Imre

hasonlatok

mint ahogyan
te szakítottad magadat
múlttá a jelenből

mint a mi plazmaállapotban
megrekedt szerelmünk

mint borzongós barlangok
jégtiszta vizében
érdes testű rákok

mint ahogyan
szebbé tesznek téged a szavaim
mint ahogyan szebbé teszem
magamat szavakkal

úgy vacogsz

láz perzsel pattog
végig melleden
megfagysz és párologsz
akár a víz

levelet tépdesek
egy levél egy ima
szeretsz nem szeretsz

leveleket szórok
szemfedőd havára

Munkássorsok 1868- 1945

Az ünnepi könyvhétre a Kossuth Kiadó két, témájában hasonló, egymást kiegészítő, egymáshoz szorosan kapcsolódó kötettel jelentkezett. Mindkét mű a múltat idézi, a magyar munkásmozgalom kezdeteihez kalauzolja el az olvasót. A *Tanúságtevők* című visszaemlékezés-gyűjtemény a magyarországi munkásmozgalom úttörőinek írásaiból ad izgalmas, érdekfeszítő és hiteles képet az 1860-as évektől a századfordulóig. A *Magyar munkásszociográfiák* pedig ennek a válságfeltáró műfajnak legnemesebb cikkeiből és tanulmányaiból állított össze megdöbbentően valóságos képet hazánk munkásságának sorsáról az 1888-tól 1945-ig terjedő időben. Két kötet, mely a múltról szól, azokról az időkről és azokról az emberekről, akik mai világunk, szocialista társadalmunk első álmodói, úttörői, harcosai és mártírjai voltak. Olyan időkről és olyan kérdésekről tájékoztatnak a kötetek, melyeket a jelen megértéséhez illik, és kell ismernünk. A

Tanúságtevők

a Párttörténeti Intézet visszaemlékezés-sorozatának első kötete. „Tanúságtevői" pedig a magyarországi munkásmozgalom kezdeteinek és korai — az 1860-as évektől a századforduló utáni első évtizedig tartó — korszakának tanúi, cselekvő részesei, többségükben munkásemberek. A több kötetre tervezett sorozat első könyve tehát az ipari forradalom és a kapitalizmus kibontakozásának számunkra már kissé idegen levegőjét hozza élményközelbe az olvasóhoz. Mit tudunk erről a korszakról, melyből pusztán néhány kezdetleges fotográfia, dagerrotípia, metszet, megszépítő-romantikus rajz vetíti elénk a korabeli, sarjadó munkásmozgalmat. A Tanúságtevők első kötete éppen arra vállalkozott, hogy a korszak cselekvő részesei, a magyarországi munkásmozgalom úttörői, első korszakának tanúságtevői személyes emlékeik, tapasztalataik birtokában mutassák be korukat, mozgalmaikat, szakmai tevékenységüket. Kik ezek az emberek, akik közül alig néhányan érték meg a felszabadulást, harcaik valóra válását? Szabók, cipészek, földmunkások, jogászok, szólalnak meg személyes hangon, feltárva a munkásélet és munkásszervezkedés harcait, gondjait, szenvedéseit, örömeit. Megismertetnek bennünket a korabeli munkássors jellegzetességeivel, a mozgalmi élet szépségeivel és veszélyeivel. Olvashatunk a vándormunkások útjairól, a kitolncolt szocialista agitátor nélkülözéseiről, a munkássajtó megalakulásáról, szerkesztéséről. Álljon itt ízelítőként egy rövid részlet a kötet memoárjaiból. *Heckmann* István, bőripari munkás — aki élete jelentős részét Szegeden töltötte aktív és fáradhatatlan harcosként, s itt is halt meg 87 éves korában — írja a bőrös szakszervezet kérésére készített *Életem és működésem a cipészek mozgalmában* című visszaemlékezésében: „...A vonat elindult, egy óra múlva megállott és a kalauz kiáltja: Vác. Minket a fogházőrök leszállítottak, és a börtönőrök félkörbe fogtak bennünket, a börtönmesterrel az élen. Ameddig nevünket sorban felolvasták, az utasok kíváncsian szemléltek bennünket. Valaki az utasok közül német nyelven azt találta mondani: „Die sind entweder Diebe oder Falschmünzer." (Ezek vagy tolvajok, vagy pénzhamisítók.) Ami ezután következett, azt a jelenetet sohasem tudnám feledni. A köztünk levő Szvoboda Lajos, bölcsészhallgató és újságíró, nagy erős alak, a vagonok felé fordulva imponáló hangon kiáltotta ugyancsak németül: „Wir sind weder Diebe, noch Falschmünzer, wir sind Sozialdemokraten." (Sem tolvajok, sem pénzhamisítók nem vagyunk, mi szociáldemokraták vagyunk.) Erre az összes utasok éljenzésben törtek ki. A férfiak kalapot emelve, a nők zsebkendőt lobogtatva tüntettek mellettünk, ameddig csak a vonat látszott... Még a börtönőrök is meg voltak hatva..."

Egy másik rövid részlet a

Magyar munkásszociográfiák

című kötetből való. *Bresztovszky* Ernő *Az ipari balesetek Magyarországon* című, a „Szocializmus"-ban megjelent tanulmányát a következőképpen indítja: „A nagyváradi ‚szerencsétlenség' világosan mutatja a munka közben történt ‚balesetek' természetét. Tizenhárom ember halálát idézi elő egy beomlott pillér, amelyet takarékosságból gyöngébbnek építtetett a vállalkozó a kelleténél. Hogy néhány fillért megtakarítson, embertömegek életét kockáztatja a vállalkozó. A maga részéről nem kockáztat többet — legrosszabb esetben — a botránynál, s a pilléren megtakarított kiadás biztos nyereség. Miért ne kockáztatná hát a munkások életét, mikor a tömeggyilkosság — amint a váradi eset is bizonyítja — büntetőjogi következményekkel nem jár, s a véres eset nyomán fölébredő társadalmi lelkiismeret közadakozása az özvegyeknek járó kártérítés megtagadására is jogcím?" Az 1907—8-ban megjelent írás — mint a cikk- és tanulmánygyűjtemény valamennyi darabja — a magyar munkásság felszabadulás előtti életéről ad megrázó kórképeket. A szerzők — szociológusok, publicisták, közgazdászok, politikusok — nagyobbik része érzelmileg éppúgy elkötelezett a munkássághoz, mint politikailag. Helyet kap a kötetben a magyar munkásszociográfiai irodalom minden korszakának és jelentősebb irányzatának, műfajának képviselője. A szerzők jellemző vonása, hogy szenvedélyesen és őszintén keresik és tárják fel az igazságot. Dokumentumokat találhatunk a kötetben a munkásság kialakulásának sajátos feltételeire, az osztállyá szerveződés lépcsőfokaira, összetételére és rétegződésére, lakás- és életviszonyaikra, munkakörülményeikre, kulturális színvonalukra, gondolkodásmódjukra. A műfaj ismert remekei mellett — Braun Róbert marosvásárhelyi, Alpári Gyula angyalföldi, valamint Darvas József Bálint György és Jahn Ferenc Visegrádi utcai szociográfiája — eddig a nagyközönség számára szinte ismeretlen írások is helyet kaptak.

Mindkét kötet a múltról szól. De a teremtő múlt tovább él a mában, a jövő a mából születik. A két kötet jó lehetőséget biztosít, hogy jobban megismerve múltunkat, tisztábban lássuk jövőnket.

Csohány Kálmán

Deák Ferenc

Huszárik Zoltán